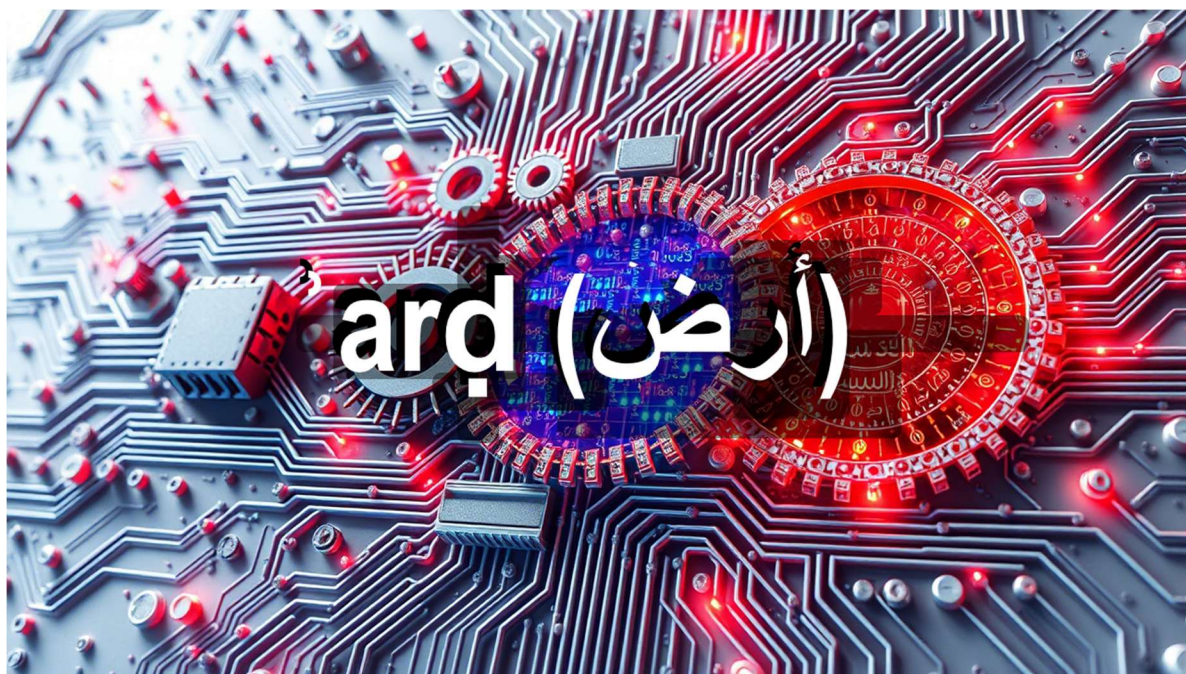

al-‘ard terminin təhlil:

1. Ərəb dilində **al-‘ard** (الأرض)

Ərəb dilində mənası:

“yer”, “torpaq”, “sahə”, “məkan”

Kontekstindən asılı olaraq həm fiziki torpaq, həm də məkan, region mənasında işlənir.

Məntiqi kontekst:

Ərəb dilində **‘ard** sözü çox vaxt real, fiziki məkan kimi başa düşülür. Lakin Qur’an və klassik mətnlərdə bu söz çoxqatlı məna daşıya bilər — həm torpaq, həm də insanların idarə etdiyi sahə, “göstəriş altında olan yer” mənasında.

2. Akkad dilində ardu (𒌦)

Akkad originalı:

𒌦 (ardu)

Əsas semantik məna:

“Qul”, “xidmətçi”, “tabi olan şəxs”

“Göstəriş altında olan”, “idarə olunan” mənası dominantdır.

Dil korpusundan nümunələr:

Nümunə 1: Amarna məktublarından

Akkad originalı:

𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴

Transliterasiya:

«*ARAD ARAD kima ma'a*»

Tərcümə:

“Qullar kimi (birlikdə)” — diqqət edək ki, akkad dili də dinamika üzərində qurulmuş dildir, “ardu” termini əslində “öz iradəsi olmadan, göstərişdən çıxmağa hüququ olmayan” anlamında təkrarlanır. Bu ifadə itaətdə olan kütlənin ifadəsidir, yəni göstəriş altında olanlar.

Nümunə 2: Assurbanipalın yazılarından

Akkad original:

𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴

Transliterasiya:

ARAD bannišu

Tərcümə:

arad – “öz iradəsi olmadan, göstərişdən çıxmağa hüququ olmayan”
baan - ərəb dilində olan “bəndə” termininin anlamı olaraq, “obyekt”

- ni – “*çoxluq*”

- su – “*onların*”

Yekunda: « öz iradəsi olmadan, göstərişdən çıxmağa hüququ olmayan»lar *onların bəndəsidir*

Azərbaycan dilində “ard” və onun semantik kökü

İfadələr:

- “Onun ardından getdi”
- “Onun ardınca gəldi”
- “Ard-arda durdu”
- “Ardı kəsilmədi”

Semantik təhlil:

Bu ifadələrdə “ard” kökü sadəcə zaman və ya məkan ardıcılığını deyil, *təqlid, nəzarət altında olma, tabeçilik, birinin izi ilə getmə* kimi dərin funksional mənalar daşıyır.

Məsələn:

- “Onun ardından getdi” → zahirdə “növbə” olsa da, sematikası “*onun qoyduğu yol üzrə hərəkət etdi*”, yəni bir növ təlimata və ya nüfuza tabe olmaq fikri var.
- “*Ardınca*” — bu da, “*izləmək*”, “*nəzarətdə olmaq*”, “*bir sistemin içində olmaq*” mənalarını çağırış edir.

Etimoloji Nəticə:

“Ard” kökü genetik olaraq çox yüksək ehtimalla semit dillərindəki “ardu/‘ard” ilə eyni semantik qatda dayanır. Azərbaycan dili bu qədim kökü:

- həm söz birləşmələrində (ardınca, ardından),
- həm də sosial-məna aspektlərində qoruyub saxlamışdır.

Azərbaycan dilindəki “**ard-**” konteksti, çox güman ki:

- Akkad “**ardu**”,
- Ərəb “**‘ard**”,
- və ümumilikdə qədim semit dillərindəki **təbəçilik və nəzarət** ideyasını dilimizdə qoruyub saxlamış **semantik bir relikt**dir.

2/11 sətirinin sözbəzöz və ümumi analizi

1. و (wa-) — və

Bu, əlaqələndirici siqnaldır. Sadəcə “və” deyil, mətnin bir fazadan digərinə keçdiyini göstərir. Proqramlaşdırmada goto və ya jump funksiyası kimi təsəvvür et.

2. إِذَا (idhā) — o məqamda ki, bir proses işə düşür

Bu, zaman yox, şərti-reaktiv blokun işə düşməsinə göstərir. Yəni hadisə yalnız müəyyən siqnal və ya şərtədən sonra baş verir.

3. قِيلَ (qīla) — qayda qoyuldu, protokol buraxıldı (kənardan)

Forması məlum deyil, çünki passivdir. Bu, birbaşa əmrin verildiyini göstərir, amma kimin tərəfindən — açıq deyil. Bu, obyektiv kodun enməsi kimi anlaşılır.

4. لَهُمْ (lahum) — onlara aid, zamir qrupuna yönəldilmişdir

Zamir qrupu artıq 2:10-da təqdim olunmuşdu. Onlar mətn daxilində sabit qalıb, funksiya daşıyıcılarıdır. Yəni, sadəcə “adamlar” yox, struktur elementi.

5. لَا (lā) — inkar operatoru

Sistemə yol verilməyən əmrin markeridir. Bu sadə “yox” deyil.

(Qeyd: S operatoru “lā” çoxfunksiyalıdır. Bu ayənin təhlilindən sonra, “lā” və “mā” kimi operatorların semantik analizinə ayrıca qayıdacağıq.)

6. تُفْسِدُوا (tufsidū) — fəsad icra etməyin

Məna qəsdən saxlanılır. Çünki Müəllif bu termini açmır, yalnız prosessual blokda təqdim edir. Hələlik biz onu orijinal formada saxlayırıq və “yüklənməsini” gözləyirik.

7. فِي (fī) — üzərində, daxilində

Bu, tətbiq zonasıdır. Hərəkətin və ya qadağanın hansı sahəyə yönəldiyini göstərir.

8. الْأَرْضُ (al-’ardī) — al-’ard

Bu artıq söz deyil — termindir. Öz təhlilini keçmişik (bax: ’ard icmalı).

Akkad paraleli: ardu (𒀭) → ' = *siqnal giriş*, r = *ötürmə*, d = *qərar nöqtəsi*.

al-'ard — sabitləşdirilmiş əməliyyat platformasıdır.

9. قَالُوا (**qālū**) — *onlar qayda qoyurlar*

Burada reaksiya verilir. Qrup cavab olaraq yeni protokol bəyan edir. Bu, interaktiv dialoqdur, konflikt deyil.

10. إِنَّمَا (**innamā**) — *1, fakt siqnalı*

Bu, emosional "doğrudur" yox. Bu, verilən informasiyanın **TRUE** olduğunu bildirən sistem siqnalıdır.

Kod funksiyası: **assert (True)**.

11. نَحْنُ (**naħnu**) — *biz*

Zamirli təyinat. Müəyyən edilmiş agentlər qrupunun özünü təqdim etməsi. Burada artıq status və identifikasiya aktivləşir.

12. مُصْلِحُونَ (**muşliḥūna**) — *islāh daşıyıcısı konteyneri rejimindəyik.*

Müəllif termini təhlilə buraxır. Onun anlamı mətnin içində formalaşacaq.

Qeyd

Burada diqqət edilməli olan mühüm bir prinsip var: Müəllif **tufsidū** və **muşliḥūna** sözlərini sadəcə «fikir» kimi təqdim etmir. Bu terminlər qarşılıqlı şəkildə — antipod əsasında mətnə daxil edilir və biz anlayırıq ki:

isləh = - fəsad (isləh, fəsadın əksidir).

fəsad və **isləh** — Müəllif onların semantikasını başqa ayələr vasitəsilə dolduracaq.

Bu üsul, proqramlaşdırmada dəyişən (variable) təyin etmək kimi işləyir. Əlavə olaraq, 2/10 – 2/11 – 2/12 arasında *simmetrik əlaqə* ilə, isləh və fəsad terminləri **mu'min** konteynerləri ilə yüklənərək, **əmənnə** statusu alacaqlar. Beləliklə, mətnin terminlərinin necə işlədiyini də müşahidə eləmiş oluruq.

Struktural interpretasiya:

"Və o anda ki, sistemə qayda buraxıldı —

onlara **al-'ard** üzərində **fəsad** etməmək tapşırıldı —

onlar cavab verdilər:

'innamā – bu faktdır, **naħnu muşliḥūna** – biz **islāh** protokolu daşıyıcılarıq."

≠

→

laqū = (qul ʾāmanū ʾāmannā)